

DE ROERIGE GESCHIEDENIS VAN STICHTING 1940-1945

Zorg voor het verzet

In Verzetsmuseum Amsterdam is tot en met 30 maart 2025 de tentoonstelling *Zorg voor het verzet* te zien. De tentoonstelling vertelt de bewogen geschiedenis van Stichting 1940-1945. Verzorgden en medewerkers van de Stichting vinden er herkenning. Tegelijkertijd valt er veel te ontdekken. 'Ik zie allemaal dingen die ik niet wist,' zegt Mirjam Huffener, die als dochter van een verzetsman zelf meewerkte aan de tentoonstelling.

Door Jos Sinnema

Aanleiding voor de tentoonstelling is het tachtigjarig jubileum van de Stichting, die op 13 oktober 1944 is opgericht en aanvankelijk Stichting 1940-1944 heette. Bij de oprichting kwamen in het grootste geheim vertegenwoordigers van 21 verzetsorganisaties bijeen. Ze spraken af om na de bevrijding hulp te bieden aan verzetsmensen in nood en aan de families van omgekomen ver-

zetsmensen. 'Zij moeten niet hun hand hoeven op te houden,' zegt oud-directeur Jan Driever over de gedachte die de oprichters hadden. 'Wij moeten zorgen dat zij verder kunnen met hun leven. Materieel én immaterieel. Naast elk gezin moet een medewerker van de Stichting staan. Daar moeten ze op kunnen vertrouwen.'

Zo werd met dubbeltjes en kwartjes bijna 16 miljoen gulden opgehaald

Actieweek

De tentoonstelling laat zien dat er in bevrijd Nederland meteen veel steun was voor het initiatief. Koningin Wilhelmina gaf al op 31 augustus 1945 (Koninginnedag) het startschot voor een actieweek. In een uitverkocht Olympisch Stadion in Amsterdam werd het spel 'Nederland herdenkt' opgevoerd en legde zij een krans. Overal in het land zetten mensen inzamelingsacties op. Hoewel Nederland nog in puin lag en de nood bij veel mensen hoog was, wilde iedereen bijdragen. Zo werd met dubbeltjes en kwartjes bijna 16 miljoen gulden voor de Stichting opgehaald. Dat zou nu ruim 111 miljoen euro zijn.

Veel mensen meldden zich als vrijwilliger bij de Stichting. In 1945 waren het er al 8000, later 12000. Veel activiteiten dreven op hun inzet. Naast financiële steun en maatschappelijk werkers die de gezinnen konden bijstaan, kwamen er bijvoorbeeld vakantieperiodes voor verzetsweduwen en werden er contactdagen georganiseerd. Voor kinderen van omgekomen verzetsmensen waren er vakantieperiodes georganiseerd door Stichting Het Vierde Prinsenkind. 'Mensen voelden zich thuis bij de Stichting,' weet Driever. 'Ik denk dat dat de grote verdienste van de vrijwilligers geweest is.'

Koude Oorlog

Toch heeft de saamhorigheid binnen de Stichting ook onder druk gestaan, laat de tentoonstelling zien. In de Koude Oorlog wilden sommige districtsbestuurders van de Stichting communisten weren. Zeker nadat oud-verzetsman Paul de Groot, leider van de Nederlandse communistische Partij (CPN), had gezegd dat de Nederlandse communisten bij een eventuele oorlog de Sovjet-Unie zouden steunen. Het hoofdbestuur stelde zich op het standpunt dat de communisten bij de Stichting welkom moesten zijn. Volgens voorzitter Arie van Namen zou het verraad zijn aan het verleden om hen uit te sluiten. 'Wij hebben in het verzet elkaar leren waarderen,' zei hij. 'Wij hebben beloofd tezamen voor de slachtoffers van dat verzet te zullen zorgen. Dit woord moeten wij gestand doen.'

Desalniettemin voelden veel communistische oud-verzetsmensen zich lange tijd buitengesloten. 'De tentoonstelling laat heel goed zien hoe groot de teleurstelling en boosheid was,' vindt Mirjam Huffer. 'Dat wist ik wel, maar dat het voor zoveel mensen gold en hoe bepalend dit was voor hun leven, daar schrok ik van.'

De vrijlating van de Drie van Breda haalde oude wonden open

Drie van Breda

Communisten en niet-communisten vonden elkaar weer rond de 'Drie van Breda', de voorgenomen vrijlating van drie oorlogsmisdadigers door minister Van Agt. In 1972 was er een emotionele hoorzitting in de Tweede Kamer waar oud-verzetsmensen konden inspreken. Die werd live uitgezonden op televisie. Beelden van deze uitzending zijn in de tentoonstelling te zien, net als een fragment uit de aangrijpende documentaire *Begrijpt u nu waarom ik huil?* die een dag na de hoorzitting werd uitgezonden. De documentaire gaat over de behandeling van een getraumatiseerde oud-concentratiekampgevangene met behulp van LSD. Bij veel oud-verzetsmensen haalde de voorgenomen vrijlating van de 'Drie van Breda' oude wonden open. Ze kregen last van depressies, slapeloosheid of nachtmerries en vroegen alsnog buitengewoon pensioen aan. De Stichting kon de hausse aan 'ver-

Correspondent

Kort na de oorlog had in vrijwel iedere gemeente minstens één vertegenwoordiger van de Stichting dit bordje bij de voordeur. Betrokkenen mochten er altijd aanbellen met vragen.

late aanvragen' nauwelijks aan, ook omdat er zo lang na de oorlog juist een daling van het aantal aanvragen werd verwacht. De vader van Mirjam Huffener was een van de velen die een aanvraag deed. 'Hij was altijd ziek en had last van maagzweren, maar was tot dan toe te bescheiden om buitengewoon pensioen aan te vragen,' vertelt ze in een film in de tentoonstelling. 'Hij dacht ook niet dat hij zou worden geloofd, maar de Stichting heeft hem goed geholpen. Hij werd erkend, er viel veel van hem af en hij werd vrolijker. Met mijn moeder, die Joods was en veel kampen heeft gezien, ging hij naar activiteiten van verzetsverenigingen en de Stichting. Dat was voor mij ook een ontlasting, omdat ze daar veel aan elkaar hadden, en ik me niet meer zo verantwoordelijk voelde voor hun leed en hun verdriet.'

Damesvakantieweken

Na het overlijden van Mirjams vader Joep in 1989 werd haar moeder Lotty uitgenodigd om mee te gaan met de damesvakantieweken van de Stichting. 'Dat vond ze fantastisch,' vertelt Mirjam, 'en ze is meegegaan tot vlak voor haar overlijden. Daar was ze toen eigenlijk niet meer toe in staat, maar ze wilde per se mee. Een vrijwilliger sliep bij haar op de kamer omdat ze vanwege angstdromen niet meer alleen durfde te zijn. Vlak na thuiskomst is

Iemand van ons

Dit glas in lood raampje was een geschenk voor verzorgden van de Stichting. Veel mensen hingen het voor een raam, zodat het licht er mooi door kon vallen. In de tentoonstelling herinnert de dochter van een verzetsman zich: 'Als je dan door een straat liep en je zag zo'n raampje hangen, dan wist je: daar woont ook iemand van de Stichting, iemand van ons.'

ze in het Joods hospice opgenomen omdat wij de mantelzorg niet meer aankonden. Laat staan wat het voor de vrijwilligers op die reis betekende.' De laatste vakantieweek die Lotty in 2018 mee maakte, was tevens de laatste reis die de Stichting organiseerde. De reis zegt veel over de

‘De Stichting moet blijven bestaan tot de laatste het licht uitdoet’

betekenis ervan voor de deelnemers én over de bijna grenzeloze inzet van de vrijwilligers van de Stichting. ‘Er waren elf deelnemers van wie vijf in een rolstoel’, vertelt Mieke Wilms, die de reis organiseerde. ‘Ze waren dolblij dat ze nog mee konden, maar voor deze elf deelnemers waren we met vijf begeleiders. Dat zegt genoeg.

Van generatie op generatie

Heel lang hadden de meeste vrijwilligers bij de Stichting een verzetsachtergrond. ‘Wij zorgen voor jou en de vrouwen’, is de gedachte. Dat motto wordt doorgegeven van generatie op generatie, zoals bij Rie Boekhout-Jonker – die tijdens de oorlog verzetskranten rondbracht – en haar dochter Ineke. Ineke: ‘Mijn moeder was altijd bij de Stichting betrokken. Daar ben ik mee groot geworden. De Stichting hoorde er gewoon bij. Wat heeft mijn moeder niet gedaan? Bloemetjes rondbrengen, huisbezoeken, vakantieweken regelen, noem het allemaal maar op.’ Ineke wordt ook vrijwilliger voor de Stichting: ‘Goh, wil jij niet bijspringen? Ja, dan doe je dat gewoon. Dat is zó vanzelfsprekend... Je rolt er gewoon in.’

Die laatste week moesten we heel vaak de thuiszorg inschakelen. De deelnemers hebben een fantastische week gehad, maar het was gewoon niet meer te doen.’

Belangrijke vraag

Hoewel er nog steeds contactgroepen zijn, lopen de activiteiten van Stichting 1940-1945 langzaam op een eind. Hoe verder, is de vraag die aan het eind van de tentoonstelling wordt gesteld. ‘Ik ben van mening dat de Stichting moet blijven bestaan tot de laatste het licht uitdoet’, vindt Mieke Wilms. Oud-directeur Jan Driever beantwoordt liever een andere vraag: ‘Heeft de Stichting gedaan wat er bij de oprichting is beloofd, wij zorgen voor jou en de vrouwen? Ik denk dat je volmondig kunt zeggen: Ja, dat is zo.’

Zorg voor het verzet

De roerige geschiedenis van Stichting 1940-1945

Tot 30 maart 2025 te zien in Verzetsmuseum Amsterdam, Plantage Kerklaan 61 Amsterdam. Open van 10.00 tot 17.00 uur en in het weekend van 11.00 tot 17.00 uur.

Over de auteur

Jos Sinnema is tekstschrijver en als zelfstandig onderzoeker verbonden aan Verzetsmuseum Amsterdam.